

رباخواری در ادبیات و سینمای جهان

زشتی ربا و رباخواری در فرهنگ‌های مختلف دنیا، آنقدر واضح و مشخص است که هیچ وجدان سالم و غیرآلوده‌ای نسبت به قبح این کارناشایست تردیدی نمی‌کند به همین دلیل در بسیاری از آثار بزرگ و فاخر جهان ادبیات و سینما، رباخواران به عنوان عناصری ضدقهرمان و خانمان برانداز برجسته شده‌اند.

زشتی ربا و رباخواری در فرهنگ‌های مختلف دنیا، آنقدر واضح و مشخص است که هیچ وجدان سالم و غیرآلوده‌ای نسبت به قبح این کارناشایست تردیدی نمی‌کند به همین دلیل در بسیاری از آثار بزرگ و فاخر جهان ادبیات و سینما، رباخواران به عنوان عناصری ضدقهرمان و خانمان برانداز برجسته شده‌اند. با نگاهی به آثار بزرگ ادبی جهان به موارد بسیاری از آثار فاخر برخورد می‌کنیم که محور آنها، براساس رباخواری و اثرات آن شکل گرفته باشد.

فیودور داستایفسکی

در میان 40 اثر باقیمانده از نویسنده بزرگ روس، فیودور میخائیلوویچ ملقب به داستایفسکی، تعداد زیادی به تبیین هنرمندانه از همین موضوع اختصاص یافته که بین آنها شاید دو رمان جنایت و مکافات و برادران کارامازوف به عنوان دو شاهکار بزرگ ادبیات دنیا برجستگی بالاتری دارند.

داستایفسکی در فضای اجتماعی روسیه تزاری قرن نوزدهم که بشدت متأثر از آفات اجتماعی نظیر رباخواری بود بی امان شلاق نقد خود را روی رباخواران آن دوره کشورش وارد کرد. البته چنین رمان‌های پرقدرتی با استقبال وسیع مردم روسیه، اروپا و بلکه تمام دنیا هم رو به رو شدند.

در شاهکار معروف جنایت و مکافات - که در سال‌های 1865 تا 1866 نوشته شد و سریال‌ها و فیلم‌های سینمایی متعددی بر پایه این اثر نیز ساخته شده‌اند - قهرمان داستان، دانشجوی جوانی به نام راسکولنیکوف است که به سبب نداشتن امکانات مالی، ناگزیر از ترک دانشگاه شده است.

او به سبب فقر و نداری و بیش از آن به دلیل ملاحظه‌های خود به ناچار پیرزن یهودی رباخوار و خواهرش را که از آنها پول ربوی گرفته به قتل می‌رساند.

بخش اساسی که سپس همه حوادث رمان به آن گره می‌خورد مبتنی بر پیچیدگی انگیزه‌هایی است که این جنایت را به بار می‌آورد. روح راسکولنیکوف مانند آئینه‌ای است که علل اصلی آشوب‌هایی را که مشخصه عصر و سرزمین او بود به بار می‌آورد.

در نهایت در این داستان، بعد از کش و قوس‌های دراماتیک جذاب، قاتل به جنایت خود اعتراف می‌کند و برای مجازات به سبیری فرستاده می‌شود و پس از بازگشت، با دختر مورد علاقه خود ازدواج می‌کند.

ویلیام شکسپیر

ویلیام شکسپیر، نابغه انگلیسی نویسنده‌ی جهان هم در برخی آثار خود از جمله شاهکاری به نام تاجر ونیزی، به تبیین و تحلیل هنرمندانه موضوع ربا پرداخته است.

برپایه این اثر شکسپیر هم آثار سینمایی درخوری ساخته شده است که شاید فاخرترین آنها فیلمی بود که سال 2004 در هالیوود بر پرده اکران رفت و در آن آل پاچینو با بازی درخشانش در نقش شاپلاک، یعنی رباخوار داستان، برنده جایزه اسکار همان سال شد.

در این فیلم، جرمی آیرونز و جوزف فاینس هم بخوبی در نقش‌های خود درخشیدند. داستان این فیلم تاجری ونیزی را حکایت می‌کند که برای کمک به دوست خود از شاپلاک یهودی پولی قرض می‌گیرد و در مقابل تعهد می‌کند در صورت نپرداختن پول، به عنوان جریمه، مقداری از گوشت بدن خود را به رباخوار بدهد و ...

فرانسه و مولیر

خسیس به عنوان یکی از اثرهای شاخص مولیر (ان باتیست پوکلن) نویسنده قدرتمند فرانسوی از دیگر آثار برجسته دنیای ادبیات است که با قدرت تمام، لایه های پنهان پدیده زشت رباخواری را آشکار می کند و نقش تخریبی آن در فضای جامعه چند قرن پیش را به عربان ترین شکل، نشان می دهد.

در میان سایر نویسندگان بزرگ فرانسوی تاریخ ادبیات جهان، انوره دو بالزاک هم جایگاه ویژه و شاخصی دارد. بالزاک با خلق اثر گوئیسک رباخوار، شاهکار دیگری در این زمینه البته در قرن نوزدهم میلادی به وجود آورد. البته اثر بالزاک هم بارها در سینما به تصویر کشیده شده است.

غیر از این آثار، جهان سینما و سینمای ایران دارای آثار زیادی است که در آن ربا و رباخواری به عنوان ضدارزشی ناپسند و ویرانگر به تصویر کشیده شده است.

از جمله آثار سینمایی ایران که در یکی دو دهه اخیر به این موضوع پرداخته اند می توان به فیلم سگ کشی اثر بهرام بیضایی که پر فروش ترین فیلم در سال 1380 لقب گرفت، دیوانه از قفس پرید که مدتی بعد از اکران سگ کشی ساخته شد و فیلم نوشدارو پس از مرگ سهراب اشاره کرد.

مجید عباسقلی - گروه اقتصاد